

Handreiking

VoorZorg Sportevenementen

Handreiking VoorZorg Sportevenementen

Projectgroep VoorZorg Sportevenementen
Projectleiding Vereniging voor Sportgeneeskunde

Uitgegeven door:
Vereniging voor Sportgeneeskunde
Postbus 52
3720 AB Bilthoven

15 februari 2010

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. Achtergrond	5
3. Gevolgde werkwijze: doelstelling, doelgroep en format checklist	8
4. Checklist VoorZorg Sportevenementen en wijze van toepassing	12
5. Onderhoud checklist	19
6. Literatuur	20
Bijlage 1: consultatie geselecteerde sportbonden.....	21
Bijlage 2: advies BMA begeleiding sportevenementen door artsen.....	23

1. Inleiding

Het Ministerie van VWS (directie Sport) heeft begin 2009 de VSG (Vereniging voor Sportgeneeskunde) verzocht om samen met andere betrokken landelijke organisaties een handreiking te ontwikkelen voor de (medische) **zorg aan deelnemers aan sportevenementen**. Het ministerie acht het van belang dat er een handreiking wordt ontwikkeld die zowel ingaat op de organisatorische randvoorwaarden voor het leveren van de zorg als op de eisen die aan de inhoud van de zorg moeten worden gesteld.

Wat betreft de totstandkoming van de handreiking is in overleg met het Ministerie van VWS vastgesteld dat er een zo breed mogelijk draagvlak moet worden gerealiseerd voor de afspraken/adviezen die binnen het landelijke overleg gemaakt gaan worden. Dit betekent dat:

- de inhoud van de afspraken door alle landelijk vertegenwoordigende organisaties wordt onderschreven;
- relevante sportzorg aanbieders geconsulteerd zijn;
- en dat hiermee de inhoud van de afspraken landelijk kan worden geïmplementeerd.

De VSG heeft begin 2009 een projectgroep in het leven geroepen die uitvoering heeft gegeven aan het verzoek van het Ministerie van VWS i.c. aan de ontwikkeling van de handreiking voor de organisatie van de (medische) zorg van sportevenementen.

Voor de uitvoering van het verzoek van het ministerie zijn alle landelijke vertegenwoordigende organisaties uitgenodigd. Op basis van de zogenaamde driehoeksindeling (aanbieders, vragers, financiers) zijn door de VSG in overleg met het ministerie de volgende organisaties voor deelname benaderd:

- NGS (Nederlands Genootschap voor Sportmassage)
- NVFS (Nederlandse Vereniging voor Fysiotherapie in de Sportgezondheidszorg)
- VSG (Vereniging Sport en Gemeenten)
- VSG (Vereniging voor Sportgeneeskunde)
- FSMI (Federatie Sportmedische Instellingen)
- NOC*NSF
- Zorgverzekeraar Zilveren Kruis Achmea
- GHOR Nederland
- Ministerie VWS directie Sport
- Inspectie voor de Gezondheidszorg
- Landelijke Werkgroep Sportartsen Sportbonden

Alle organisaties hebben ook feitelijk zitting genomen in de projectgroep.

De belangrijkste aanleiding van het verzoek van het ministerie van VWS is het feit dat er geen eenduidig beleid is over de minimale medische maatregelen die **Voorafgaand** aan een sportevenement genomen moeten worden. Tevens is er geen eenduidig beleid over de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de verschillende betrokken actoren die de feitelijke **Zorg** leveren tijdens het evenement. Tijdens de eerste twee bijeenkomsten van de projectgroep werd wel geconstateerd dat bij bonden, sportverenigingen en gemeenten al veel materiaal voor handen is op basis waarvan uitvoering kan worden gegeven aan de voorbereiding van een sportevenement. De belangrijkste opdracht die de projectgroep zich daarom heeft gesteld is om niet iets nieuws te ontwikkelen, maar **een checklist** op te stellen die,

- eenheid in beleid tot stand brengt;
- inzichtelijk maakt welke maatregelen nodig zijn en welke kwalificaties er gelden;
- richting geeft aan het bepalen wie waarvoor verantwoordelijk is;
- organisatoren helpt op een eenvoudige manier de informatie te vinden;
- ervoor zorgt dat de witte vlekken in de informatie van bonden aan het licht komen en kunnen worden weggewerkt.

*De kern van deze handreiking wordt gevormd door **een checklist** die organisatoren van sportevenementen kunnen gebruiken bij de voorbereiding van een sportevenement. Daarnaast kunnen de gemeenten bij de vergunningverstrekking nagaan of de organisator van een sportevenement alle relevante items heeft geregeld. Dit impliceert overigens niet dat het gebruik van de checklist verplicht is.*

In de onderstaande paragrafen wordt achtereenvolgens ingegaan op:

- de achtergrond van het verzoek van het ministerie en de huidige stand van zaken rondom de zorg tijdens sportevenementen;
- de gevolgde werkwijze door de projectgroep: definitie, doel en aanpak;
- de checklist: scope, items en wijze van gebruik.

2. Achtergrond

Vanuit verschillende hoeken zijn de afgelopen jaren signalen gekomen dat de medische (Voor)Zorg voor deelnemers aan sportevenementen niet voldoende is geregeld. De meest recente gebeurtenis waaruit dit blijkt is de Vierdaagse in Nijmegen in 2006.

Naar aanleiding van deze gebeurtenis is er een aantal onderzoeken uitgevoerd: er is een onafhankelijke onderzoekscommissie ingesteld en er is verder onderzoek gedaan naar zorgcontacten tijdens grote publieksevenementen. Daarnaast is naar aanleiding van de gebeurtenis in Nijmegen een studie uitgevoerd met betrekking tot de adviesfunctie van de GHOR-bureaus (Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen). In deze paragraaf wordt kort ingegaan op de uitkomsten van deze studies. Tot slot worden in deze paragraaf uitkomsten aangegeven van een onderzoek dat zich richtte op sportevenementen en de rol van de verschillende sportbonden.

Onafhankelijke onderzoekscommissie Vierdaagse

Op 4 oktober 2006 was in de Volkskrant te lezen:

De protocollen rond de Vierdaagse in Nijmegen zijn niet meer van deze tijd. De informatie, vooral op medisch en meteorologisch gebied, en de crisiscommunicatie behoeven verbetering. Dit is de conclusie van een onafhankelijke commissie onder leiding van Loek Hermans, voorzitter van MKB Nederland.

..... De hitte, de fysieke gesteldheid van de wandelaars, hun voorbereiding, het natsproeien, de voorzieningen en psychologische effecten maakten dat juist daar op de Oosterhoutse Dijk mensen 'bij bosjes neervielen'. Maar volgens hem is slechts één dode te wijten aan de Vierdaagse, de andere overleed later. De veertig wandelaars die in het ziekenhuis belandden, waren vooral dertig kilometerlopers die te weinig hadden gedronken.

Onderzoek Zorgcontacten bij grootschalige publieksevenementen

In het rapport 'Zorgcontacten bij grootschalige publieksevenementen' (J.C. Christiaanse, 2008) wordt naar aanleiding van de gebeurtenissen tijdens de 90^e Nijmeegse Vierdaagse geconcludeerd dat de organisatie en de hulpverleners van de Vierdaagse over te weinig informatie beschikten om de gang van zaken goed in te kunnen schatten. Er is geen rekening gehouden met specifieke omstandigheden (scenario's) die extra zorgcontacten noodzakelijk maakten.

Grootschalige evenementen zijn op zichzelf niet gevaarlijk, maar door de massaliteit en de complexiteit zijn er toch bij elk publieksevenement risico's en onvermijdelijk een aantal zorgcontacten en/ of slachtoffers te betreuren.

De belangrijkste conclusie uit het rapport van Christiaanse is het gebrek aan kennis en inzicht over grootschalige publieksevenementen (waaronder sportevenementen) en zorgcontacten in Nederland en in de wereld. Dit wordt onder andere veroorzaakt door:

- het grote verschil in de wijze waarop data worden verzameld en gerapporteerd;
- er geen eenduidige definities van de basisbegrippen en terminologie zijn.

De aanbeveling in het rapport van Christiaanse is om zo spoedig mogelijk te beginnen met een goede registratie van zorgcontacten volgens een vaste data set, opdat risicoprofielen van grootschalige publieksevenementen kunnen worden vastgelegd. Het normale risicoprofiel en de eventuele afwijkingen worden dan onderbouwd met cijfers. Besluiten en de (eventuele) maatregelen kunnen vervolgens gefundeerd en inzichtelijk worden genomen. Daarnaast bevelen zowel Christiaanse als de commissie Hermans aan om een meerdaagse verwachting op te stellen, waardoor in verschillende scenario's kan worden gedacht. Elk scenario moet worden geoefend met het oog op extreme situaties in de voorbereiding van het evenement.

Onderzoek adviesfunctie GHOR-bureaus

De bureaus voor Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen (GHOR) adviseren de gemeenten over en coördineren de inzet van geneeskundige diensten (de witte kolom) tijdens rampen en grote ongevallen. Met de kennis en deskundigheid voor het verlenen van geneeskundige hulp bij ongevallen en rampen hebben de GHOR-bureaus ook de kennis verworven omtrent de voorzorgsmaatregelen die nodig zijn om risico's op calamiteiten tijdens publieksevenementen te beperken. Dit is beschreven in het rapport 'Geneeskundige advisering publieksevenementen, Handreiking en adviezen'. Vermeld moet worden dat voor GHOR-bureaus de advisering over voorzorgsmaatregelen ten behoeve van publieksevenementen in oorsprong geen vast onderdeel is van het basispakket of van de wettelijke taken.

Twee rijksinspecties te weten de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) en de Inspectie voor de Openbare Orde en Veiligheid (IOOV), hebben in 2007 een onderzoek ingesteld naar de adviesfunctie van GHOR-bureaus. De bevindingen van de gezamenlijke inspectiebezoeken zijn neergelegd in het rapport 'Gezondheidsbescherming bij publieksevenementen onvoldoende geborgd'. De aanleiding van het onderzoek was het aantal calamiteiten bij publieksevenementen in de afgelopen jaren, zoals de problemen tijdens de Vierdaagse van Nijmegen.

Alle GHOR-bureaus kunnen de gemeenten adviseren over de te nemen (geneeskundige) voorzorgsmaatregelen bij publieksevenementen. Ook politie en brandweer adviseren de gemeenten vanuit hun deskundigheid over de te nemen voorzorgsmaatregelen.

Uit het inspectieonderzoek is naar voren gekomen dat de adviezen van de drie hulpverleningsdiensten tegenstrijdig kunnen zijn. Een goede samenwerking/ afstemming van adviezen tussen de verschillende hulpverleningsdiensten is noodzakelijk, maar blijkt zelden gerealiseerd. Daarnaast adviseert de GHOR voornamelijk op verzoek van de gemeenten. Ongevraagde advisering of de gemeenten attenderen op risicovolle publieksevenementen gebeurt nog zelden. Anderzijds vragen de gemeenten lang niet altijd advies aan de GHOR-bureaus. Blijkbaar zien zij het belang van voorzorgsmaatregelen nog te weinig in of zien zij die als een belemmering om een publieksevenement binnen de gemeente te halen. Als gemeenten advies vragen, verwerken zij de adviezen niet altijd in de voorwaarden voor de vergunningen.

Onderzoek organisatie sportevenementen

Ten slotte is er in november 2004 een rapport verschenen van een oriënterend onderzoek (door prof.dr. H. Kuipers e.a.) naar Sportevenementen en hun medische voorzieningen.

Sportevenementen kunnen georganiseerd worden door sportbonden, maar worden dikwijls ook georganiseerd door lokale sportclubs/ verenigingen. Van belang voor deze clubs/verenigingen is een sportevenement zodanig te organiseren dat er aandacht is voor de veiligheid van de deelnemers. Belangrijke vragen bij de voorbereiding zijn: zijn er medische voorzieningen vereist en, indien ja, hoe dienen deze er dan uit te zien?

Doel van het oriënterend onderzoek was het verkrijgen van inzicht in de mate waarin sportbonden richtlijnen voorschrijven aan organisatoren van sportevenementen. Een vragenlijst is verstuurd naar 77 van de 84 sportbonden, met de vraag of zij richtlijnen hanteren ten aanzien van de organisatie van sportevenementen en wat deze inhouden. Er hebben 24 sportbonden gereageerd en 15 daarvan hebben aangegeven richtlijnen te hebben voor de organisatie van sportevenementen. Hierbij werd niet altijd duidelijk aangegeven wat de richtlijnen inhouden. Op basis van het aantal reacties en de inhoud moet geconstateerd worden dat er geen algemeen beeld is te verkrijgen of een sportbond over richtlijnen beschikt en, wanneer dat wel het geval is, wat deze inhouden.

Gezien het belang van een goede organisatie van medische voorzieningen **bevelen de onderzoekers aan dat iedere bond een Veiligheidsplan heeft**, waarin de medische richtlijnen ten behoeve van de sportwedstrijden/evenementen beschreven staan. De overheid als subsidieverstrekker en de bonden als aanstuurders, hebben in deze een bijzondere verantwoordelijkheid. Bundeling van die veiligheidsplannen, volgens eenzelfde format, zouden bijvoorbeeld kunnen leiden tot een definitieve leidraad 'Sportevenementen en hun medische voorzieningen'.

Op basis van de uitkomsten van de beschreven onderzoeken kan geconstateerd worden dat er op dit moment geen eenduidig beleid is ontwikkeld over:

- de minimale VoorZorgsmaatregelen die de organisatie van evenementen voor de sporters dient te treffen;
- de wijze waarop de (sport-)medische zorg georganiseerd dient te zijn tijdens het evenement;
- de geldende kwaliteitseisen ten aanzien van de uitvoering en inhoud van de zorg;
- de verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van alle partijen die (medische) zorg voorbereiden en/of leveren.

Het verzoek van het ministerie van VWS aan de VSG om een landelijk gedragen kader te ontwikkelen voor de organisatie van de medische zorg van sportevenementen is door de landelijke projectgroep geplaatst in het kader van de uitkomsten van bovenstaande onderzoeken.

3. Gevolgde werkwijze: doelstelling, doelgroep en format checklist

Doelstelling en doelgroep

Naast de uitkomsten van de in de vorige paragraaf beschreven onderzoeken is binnen de projectgroep vastgesteld dat de vergunningverstrekker voor sportevenementen i.c. de gemeente vooral let op de gevolgen die het evenement heeft voor de openbare ruimte en veiligheid van de bezoekers. De gemeente houdt zich over het algemeen niet bezig met de medische zorg voor de deelnemers aan het sportevenement. Dit onderdeel wordt overgelaten aan de organisator van het evenement.

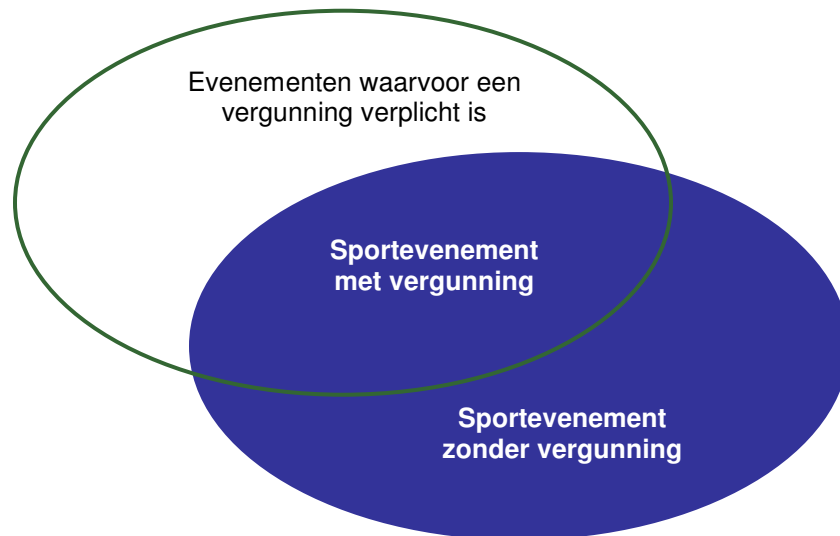
In de projectgroep is dan ook besloten dat het toepassingsgebied van de checklist bestaat uit de zorg voor de deelnemers van sportevenementen.

Het algemene doel dat de projectgroep zich heeft gesteld is het bieden van ondersteuning bij het organiseren van gezonde en veilige sportbeoefening tijdens een sportevenement en het geven van inzicht in de eventuele lacunes die er bestaan wat betreft de geregelde sportmedische zorg voor de deelnemers.

Omdat er ook een relatie moet worden gelegd met de werkwijze van de vergunningverstrekker is dit aspect in de formulering van **de doelgroep** expliciet meegenomen. Dit betekent dat in de verdere uitwerking rekening moet worden gehouden met de inhoud van eisen waar de gemeente op let en de eisen waar de organisator op moet letten. In de praktijk moet worden voorkomen dat eisen die opgelegd zijn door verschillende verantwoordelijke instanties (gemeente, vereniging) tegenstrijdig zijn en/of nauwelijks op elkaar zijn afgestemd.

De landelijke Projectgroep heeft als **doelgroep/scope** geformuleerd:

De organisator van een sportevenement waarvoor al dan niet een vergunning nodig is, dat tijdelijk van aard is en dat een zodanig risico voor de sporters inhoudt dat geregelde zorg noodzakelijk is.

Figuur 1. Scope van de handreiking

Het **eindproduct** bestaat uit een checklist die door organisatoren van sportevenementen kan worden gebruikt om na te gaan of de inhoud, kwaliteit en verantwoordelijkheden/bevoegdheden van de medische voorzieningen tijdens een sportevenement in orde zijn.

Nadat de doelstelling en doelgroep binnen de landelijke projectgroep zijn vastgesteld heeft de projectgroep zich gericht op het benoemen van items die naar de mening van alle belanghebbenden in de checklist moeten worden verwerkt. De opbouw van de checklist is mede gebaseerd op het studiemateriaal zoals weergegeven in paragraaf 2.

Als hoofdonderwerpen zijn de volgende items vastgesteld:

Format van de checklist

- *Preventie*
 - Informeren/ voorlichting risico's
 - Inspectie parcours, bescherming om bijv. obstakels, palen aanbrengen
 - Informeren risico's van het parcours
 - Beschermingsmiddelen voor de deelnemers
 - Communicatie; afstemming tussen partijen onderling (ziekenhuis/meldkamer ambulancezorg (MKA) etc.; binnen en buiten de hekken)
 - Omgevingsfactoren (hitte, koude, ijs, sneeuw, ijzel, nat etc.)
 - Toegankelijkheid parcours tijdens het evenement

- *Behandeling en verzorging*
 - Deskundige hulp/ kwalificaties (registraties/licenties, EHBO)
 - Capaciteit hulpverlening
 - Communicatie (tussen hulpverleners en meldkamer)
 - Verzorging tijdens het evenement (uitreiken water etc.)
 - Medische apparatuur en hulpmiddelen /afstemming met GHOR

- *Nazorg:*
 - Vervoer,
 - Overdracht reguliere zorg
 - Opvang en verzorging na het evenement

- *Evaluatie en registratie van incidenten*

Onderverdeling in risico's

De projectgroep heeft vervolgens besloten de sportevenementen te verdelen in 3 risico groepen:

- risicosporten waarvoor het toepassen van de checklist sterk wordt aanbevolen en de uitkomsten inzichtelijk te maken aan de vergunningverstrekker;
- sportevenementen waarbij de toepassing van de checklist voor eigen voorbereiding kan worden gebruikt; en
- sportevenementen waarvoor niets nodig is en bestaande regelgeving voldoende is.

De projectgroep heeft aan de hand van onderstaande criteria de meest risicovolle sportevenementen in kaart gebracht:

- er is sprake van grote groepen sporters die aan evenementen deelnemen;
- er is sprake van hoge snelheden;
- er sprake van een parcours;
- er is sprake van een parcours die voor wat betreft de hulpverlening door moeilijk bereikbare plekken loopt; bosgebied, strand, open water etc.;
- er is sprake van een hoge mate van belasting voor de sporter (duur, snelheid e.d.) en belastbaarheid (benodigde conditie bijvoorbeeld);
- er zijn specifieke kwalificaties nodig om deel te nemen aan het evenement (niet algemeen toegankelijk);
- er zijn recent sportmedische incidenten bekend geworden/in het nieuws geweest die verscherpte aandacht vragen;
- het profiel van de deelnemers (leeftijd/niveau van training etc.);
- er is sprake van incidentverhogende omstandigheden, bijvoorbeeld:
 - nacht/weekend/meerdere dagen
 - invloed weersomstandigheden
 - etc.

Op basis van de toepassing van deze criteria zijn zes sportbonden benaderd. Onder deze bonden ressorteren de volgende risicovolle sport(evenementen):

- Wielrennen (Nederlandse Toer Fiets Unie)
- Hardlopen (Atletiekunie)
- Schaatsen (Koninklijke Nederlandse Schaatsbond)
- Paardensport (Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie)
- Wandelevenementen (KNLBO Wandelsportorganisatie Nederland)
- Watersport (Reddingsbrigade Nederland)

Via NOC*NSF is aan de desbetreffende bonden een concept-checklist voorgelegd en is gevraagd deze te bekijken en aan te geven of er zaken gemist worden. Tevens zijn de volgende vragen voorgelegd.

1. *In hoeverre voelt uw bond zich eigenaar van de organisatie van sportmedische zorg tijdens sportevenementen?*
2. *Beschikt uw bond over informatie aangaande het organiseren van een sportevenement en met name over de benodigde sportmedische zorg tijdens een sportevenement?*
3. *Indien voorhanden: Hoe informeert u de aangesloten sportverenigingen hierover?*
4. *Is er behoefte aan meer duidelijkheid over sportmedische zorg bij de organisatie van sportevenementen, c.q. aan een handreiking VoorZorg Sportevenementen?*
5. *Tegen welke problemen lopen uw bond en aangesloten sportverenigingen aan bij het organiseren van de medische zorg bij sportevenementen?*

De reacties van de bonden

Alle geraadpleegde bonden onderschrijven het belang van een goede regeling voor de voorbereiding van de medische zorg tijdens sportevenementen.

Samenvattend zijn de volgende reacties gegevens

1. Organisatie van sportevenementen wordt vaak uitbesteed. Bonden stellen wel eisen aan organisatoren (conform reglementen, internationale richtlijnen, etc.) en behouden bijvoorbeeld de mogelijkheid om in te grijpen wanneer veiligheid van deelnemers in het geding dreigt te komen (aantallen deelnemers, weersomstandigheden, gesteldheid ondergrond, verkeersveiligheid parcours).
2. Een aantal bonden heeft informatie gestuurd: reglementen, draaiboek etc..
3. Verenigingen worden via nieuwsbrieven en internet geïnformeerd over zaken die betrekking hebben op het organiseren van evenementen.
4. Als belangrijkste probleem wordt aangegeven de beschikbaarheid van een ambulance tijdens een evenement.

Aanvullende informatie/handreiking wordt door alle bonden op prijs gesteld.

In bijlage 1 zijn de aanbevelingen van de bonden ten aanzien van de inhoud van de concept-checklist opgenomen. De aanbevelingen zijn verwerkt in de checklist (paragraaf 4).

Tot slot van deze paragraaf wordt vermeld dat de checklist van toepassing is op zowel de risicovolle als de minder risicovolle sportevenementen.

4. Checklist VoorZorg Sportevenementen en wijze van toepassing

Pre-ambule

Sportbonden, gemeenten en andere organisaties beschikken over veel informatie die gebruikt kan worden bij de voorbereiding van een sportevenement. De informatie is echter zeer divers. Daarnaast is informatie over specifieke medische voorzorgsmaatregelen voor de deelnemers aan sportevenementen moeilijk te vinden. Deze informatie is vaak verborgen in verschillende documenten waardoor het voor een organisator/ vereniging moeilijk is om de voorbereiding snel en overzichtelijk te kunnen uitvoeren.

De Landelijke Projectgroep VoorZorg Sportevenementen heeft op verzoek van het Ministerie van VWS een checklist ontwikkeld die aan alle bonden is aangeboden. Met deze checklist kunnen organisatoren van sportevenementen nagaan of ze alle belangrijke maatregelen rondom de veiligheid van de deelnemers op orde hebben. De checklist voorziet hiermee in een adviesfunctie voor organisatoren en geeft aan welke aspecten voor de veiligheid van de deelnemers van belang zijn.

In de nabije toekomst zal (per item van) de inhoud van de checklist gelinkt kunnen worden naar de sites van de betreffende bonden of andere relevante organisaties.

Het huidige instrument voorziet wel in de mogelijkheid om aan te geven of al dan niet nadere informatie gewenst is. De projectgroep kan op basis van de aangegeven behoeften acties ondernemen om, indien nodig, informatie snel te laten ontwikkelen en beschikbaar te stellen. De projectgroep zal in de toekomst nog nagaan of voor de meest risicovolle sportevenementen naast de checklist aanvullend ondersteunend/adviserend materiaal nodig is. Hierover volgt dan verdere informatie.

In bijlage 2 is een advies opgenomen van de British Medical Association voor artsen die sportevenementen begeleiden.

De checklist VoorZorg Sportevenementen

De checklist is opgebouwd aan de hand van een aantal hoofdthema's die essentieel zijn voor de zorg voor, tijdens en na een sportevenement. Er moet worden nagedacht over maatregelen voor preventie, behandeling en verzorging, nazorg, evaluatie en registratie van eventuele incidenten.

PREVENTIE

Is bekend welke regelgeving van toepassing is op de organisatie van het sportevenement?

- Is een vergunning verplicht voor het sportevenement?
NB. de vergunningsvereisten kunnen per gemeente verschillen.
- Is er een calamiteitenplan opgesteld met diverse scenario's?
- Is het calamiteitenplan doorgesproken met de betrokken hulpverleners?
- Zijn de maatregelen duidelijk als een calamiteit / scenario zich voordoet?

Is de aansprakelijkheid geregeld?

- Is de aansprakelijkheid afgestemd op de zwaarte van de medische risico's?
- Is er een aansprakelijkheidsverzekering afgesloten?
- Is de medisch eindverantwoordelijke benoemd?

Zijn de deelnemers voorgelicht over de risico's van het sportevenement?

- Zijn de deelnemers al dan niet schriftelijk geïnformeerd over de beschermingsmiddelen / maatregelen die ze kunnen nemen om blessures / ongelukken te voorkomen?
- Zijn de deelnemers vooraf al dan niet schriftelijk (bij inschrijving) geïnformeerd over de risico's die het evenement met zich mee kan brengen o.a. :
 - parcours / ondergrond
 - invloed van weersomstandigheden (hitte/ kou/ luchtvochtigheid)
 - risicovol tijdstip (avond/nacht)?

Zijn de deelnemers voorgelicht over de voorzorgsmaatregelen tijdens het sportevenement?

- Zijn de deelnemers vooraf al dan niet schriftelijk (bij inschrijving) geïnformeerd over de organisatie van de hulpverlening o.a. :
 - telefoonnummers hulpverleners:
 - plaats rustposten
 - plaats hulpverleningsposten
 - verzorging

BEHANDELING EN VERZORGING

Is de (medische) hulpverlening geregeld?

- Is vastgesteld welke noodzakelijke aanwezige hulpverleners (bv. sportarts, arts, masseur, (sport)fysiotherapeut, EHBO) aanwezig moeten zijn?
- Is bekend of bondsartsen meekomen met de sporter(s)?
- Is bepaald hoeveel hulpverleners / verzorgers aanwezig moeten zijn?
- Is vastgesteld dat de hulpverlening aanwezig is tot de laatste deelnemer binnen is?
- Zijn de hulpverleners gekwalificeerd (geregistreerd)?
- Is vastgesteld wie de coördinator van de hulpverlening is?
- Indien van toepassing: Zijn er volgwagens/ -boten voor tijdens het evenement (zoals roei-evenement) geregeld?
- Is bepaald welke medische apparatuur en hulpmiddelen er nodig zijn?
- Is bepaald hoeveel medische apparatuur en hulpmiddelen er nodig zijn?
- Is bepaald hoeveel AED's (defibrillatoren) aanwezig moeten zijn?
- Is bepaald op welke strategische plekken de medische apparatuur en hulpmiddelen geplaatst moeten worden (bv. eind of begin van een parcours etc.)?
- Is er tijdens het evenement voldoende water, voeding etc. voor de sporters geregeld?

Is de rol van vrijwilligers geregeld?

- Is afgesproken welke rol de vrijwilligers tijdens het evenement hebben?
- Krijgen vrijwilligers vooraf informatie over hoe om te gaan met calamiteiten / incidenten?
- Hebben vrijwilligers informatie over de bereikbaarheid van de hulpverleners, de coördinator etc.?

Is de communicatie tussen de hulpverleners geregeld?

- Is voor alle hulpverleners bekend wie de eindverantwoordelijke van de hulpverlening tijdens het evenement is?
- Zijn er legitimatiebewijzen nodig voor de hulpverlening?
- Dient er een dienstrooster gemaakt te worden voor de hulpverleners?
- Is er vervoer geregeld voor personeel?
- Is er vervoer geregeld voor materieel?
- Zijn er naambadges nodig voor de verzorgers?

Indien ja, is vastgelegd voor wie?

- Zijn er communicatiemiddelen aanwezig/ noodzakelijk?
 - Portofoon
 - Telefoon
 - Buzzer
- Zijn verbindingen geregeld, ook tijdens uitval van gsm (portofoons)?
- Is vastgelegd waar en bij wie de communicatiemiddelen aanwezig moeten zijn?
- Zijn de contactpersonen van de verschillende hulpverlenende organisaties bekend?
 - Rode Kruis
 - Fysiotherapeuten
 - Artsen
 - Sportmasseurs
- Is er een multidisciplinair bereikbaarheidskaartje met telefoonnummers?
- Is afgesproken wie het transport van de patiënt administreert: "Wie is waar naar toe gebracht?" ?

Is er afstemming tussen de medische zorg voor het sportevenement en de reguliere zorg?

- Zijn er schriftelijke afspraken gemaakt wat betreft de communicatie tussen de verschillende hulpverleners? (*binnen en buiten de hekken*)
 - Verzorgers / arts;
 - GHOR, als liaison naar ziekenhuizen;
 - Meldkamer Ambulancezorg (MKA) e.a. binnen de hulpverleningsketen.
- Is nagegaan of er beperkingen voor de omwonenden in de hulpverleningsmogelijkheden kunnen optreden ten gevolge van het evenement. Hierbij gaat het om de toegankelijkheid van het gebied voor hulpverleners voor omwonenden.
- Is bekend of er meerdere evenementen op dezelfde tijd in de regio gepland zijn?
- Is de medisch eindverantwoordelijke benoemd (zie ook onder aansprakelijkheid)?
- Is de ambulance voorziening geregeld?
NB. Indien vergunning nodig taak van de GHOR, indien geen vergunning nodig zelf regelen.
- Zijn de noodzakelijk te informeren instanties MKA en ziekenhuizen, en wellicht ook andere hulpverleners en buurtbewoners geïnformeerd? Indien vergunning nodig de GHOR / gemeente. Indien geen vergunning nodig, dan dient schriftelijk de meldkamer, de directie van het ziekenhuis en de afdeling spoedeisende hulp te worden geïnformeerd over het sportevenement.
- Is er rekening gehouden met de piekbelasting van de zorgverlening (bv. ambulancecapaciteit in de omgeving).
NB. Risico inschatting ligt bij de GHOR / MKA.
- Is de verkeerscirculatie en bereikbaarheid geregeld rekening houdende met

mogelijke incidenten (aan en afvoerroutes hulpverlening)? Indien geen vergunning nodig is dan moet de organisator zelf contact leggen met de politie.

- Is iemand aangewezen om het weer te monitoren om aanpassingen in hulpverlening tijdig in te zetten of het evenement tijdig af te lassen?
- Is geregeld dat iedereen werkt (hulpdiensten en organisatie) met dezelfde kaarten / plattegrond voorzien van coördinaten?
- Zijn de hulpverleners herkenbaar?
- Is hun functie en verantwoordelijkheid aangegeven?

Is het parcours veilig?

- Is er een duidelijke plattegrond van het parcours?
- Is het parcours en de omgeving geïnspecteerd op risicovolle factoren?
- Is er crowd control, voorkomen dat mensen zomaar het parcours op kunnen?
- Is drangvoorziening noodzakelijk? Indien nodig, geregeld?

NAZORG

Is er nazorg geregeld/ overdracht naar reguliere zorg?

- Indien nodig, zijn er voldoende kleed- en doucheruimtes (ook in verband met onderkoeling)?
- Is de hygiëne van deze ruimten (waaronder legionellavrij) in orde?
- Is er informatie over voorzieningen na afloop, zoals blessurespreekuur, (sport-) medisch onderzoek?
- Is de overdracht geregeld naar de reguliere zorg? Afspraken, overdrachtsformulieren etc.

EVALUATIE

Worden incidenten / blessures geregistreerd / geëvalueerd?

- Is er een moment gepland om de zorg vooraf en tijdens het evenement te evalueren?
- Zijn incidenten vooraf gedefinieerd? (Wanneer is er sprake van een incident?).
- Worden incidenten geregistreerd?
Indien ja: is vastgelegd wie de registraties beheert en voor hoe lang?
- Worden voorzorgsmaatregelen opgezet voor een volgend te organiseren evenement?
- Worden de blessures, cardiologische klachten geregistreerd?
- Wordt de geleverde zorg geëvalueerd?
- Worden op basis van de registraties verbetermaatregelen genomen voor een volgend te organiseren evenement?

Uitkomst checklist

Mocht er een vergunning nodig zijn voor een sportevenement dan kan de ingevulde checklist gebruikt worden als informatie voor de GHOR/gemeente.

Indien er geen vergunning nodig is, moet de ingevulde checklist gezien worden als een advies en informatie voor beoordeling achteraf en het doorvoeren van verbeteringen bij toekomstige sportevenementen.

De Inspectie voor de Gezondheidszorg zal de checklist gebruiken als de inzet van medische beroepsbeoefenaren in het geding is n.a.v. meldingen of klachten door behandelde personen. De Inspectie houdt geen toezicht op de organisatie en activiteiten van de EHBO.

5. Onderhoud checklist

Om de checklist up to date te houden en van goede kwaliteit, zal de werkgroep VoorZorg Sportevenementen de taak op zich nemen om de checklist inhoudelijk te beheren. De projectgroepleden zullen relevante ontwikkelingen signaleren en wijzigen en komt minimaal één maal per jaar samen om de checklist te evalueren.

6. Literatuur

Commissie Hermans, L.M.L.H.A. Hermans, L.M. Hart, H. Heijne Makkreel, H. Kuipers, J. van Riessen en Th.A.J. Toonen (2006).

'Dat kleine stukje dijk...', *Onafhankelijk onderzoek naar de bestuurlijke besluitvorming van de Stichting De 4Daagse tijdens de 90^e Vierdaagse*. Nijmegen, 3 oktober 2009.

J.C. Christiaanse (september 2008).

Zorgcontacten bij grootschalige publieksevenementen; Je kunt pas besluiten als je de cijfers kent.

De Volkskrant, verslaggeefster A. Sligter (4 oktober 2006).

Nijmeegse Vierdaagse moet professioneler.

Inspectie voor de gezondheidszorg en Inspectie openbare orde en veiligheid (oktober 2008)

Gezondheidsbescherming bij publieksevenementen onvoldoende geborgd.

J. Benders, H. Kuipers, D. Driessen en M. Deckers (november 2004)

Sportevenementen en hun medische voorzieningen, een oriënterend onderzoek.

Raad van Regionaal Geneeskundig Functionarissen (nu GHOR Nederland) (juni 2004, versie 1.0). (Handreiking is medio 2009 in revisie genomen).

Geneeskundige advisering publieksevenementen, Handreiking en adviezen.

British Medical Association, Board of Science (januari 2009)

An information resource for doctors providing medical care at sporting events

www.bma.org.uk

Bijlage 1: consultatie geselecteerde sportbonden

Begeleidende e-mail

Geachte ...,

*Alle aspecten die met het organiseren van sportevenementen te maken hebben, komen steeds nadrukkelijker in de belangstelling te staan. In het Olympisch Plan 2028 spelen evenementen een zeer belangrijke rol. Een belangrijk aspect bij het organiseren van een sportevenement is de medische zorg. In de nieuwsbrief aan de bonden nr. 40 van 17 juni jl. stond al aangekondigd dat een aantal bonden benaderd zou worden in verband met een checklist over de medische zorg bij sportevenementen. Binnen NOC*NSF hebben we vervolgens sporten uitgekozen die veel bij het organiseren van evenementen betrokken zijn.*

*NOC*NSF neemt deel aan een werkgroep die door de Minister van VWS is gevraagd een handreiking te ontwikkelen waarin de medische zorg voor deelnemers aan sportevenementen beschreven wordt. Het doel is het bieden van ondersteuning bij het organiseren van gezonde en veilige sportbeoefening en het geven van inzicht in de eventuele lacunes die er bestaan wat betreft de geregelde sportmedische zorg. Het eindproduct is een checklist die door organisatoren van sportevenementen kan worden gebruikt om na te gaan of de inhoud, kwaliteit en verantwoordelijkheden/bevoegdheden van de medische voorzieningen tijdens een sportevenement op orde zijn. In de checklist wordt aandacht besteed aan zaken als preventie, behandeling, veiligheid en nazorg.*

De werkgroep heeft een conceptchecklist gemaakt. Mijn vraag is of u deze checklist zou willen bekijken en aan wilt geven of zaken gemist worden en of u antwoord zou willen geven op de volgende vragen (komen (deels) ook in de checklist aan de orde):

- In hoeverre voelt uw bond zich eigenaar van de organisatie van sportmedische zorg tijdens evenementen?*
- Beschikt uw bond over informatie aangaande het organiseren van een sportevenement en met name over de benodigde sportmedische zorg tijdens een sportevenement?*
- Indien voorhanden: Hoe informeert u de aangesloten sportverenigingen hierover?*
- Is er behoefte aan meer duidelijkheid over sportmedische zorg bij de organisatie van sportevenementen, c.q. aan een handreiking VoorZorg Sportevenementen?*
- Tegen welke problemen lopen uw bond en aangesloten sportverenigingen aan bij het organiseren van de medische zorg bij sportevenementen?*

Reacties bonden op de checklist

Inleiding

Na intern overleg is besloten de checklist VoorZorg Sportevenementen voor te leggen aan een aantal bonden dat een groot aantal evenementen organiseert. Dit waren: de Atletiekunie, de Nederlandse Toer Fiets Unie (NTFU), de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS), de Koninklijke Nederlandse Schaats Bond (KNSB), de Wandelsportorganisatie Nederland (KBLO) en de Reddingsbrigade Nederland. Ook in de begeleidende e-mail was een aantal vragen opgenomen.

Reacties bonden

Voor alle bonden geldt dat medische zorg bij een sportevenement goed geregeld moet zijn. Samenvattend worden onderstaand puntsgewijs de reacties op de checklist VoorZorg Sportevenementen en de vragen uit de e-mail beantwoord.

1. Organisatie van sportevenementen wordt vaak uitbesteed. Bonden stellen wel eisen aan organisatoren (conform reglementen, internationale richtlijnen, etc.) en behouden bijvoorbeeld de mogelijkheid om in te grijpen wanneer veiligheid van deelnemers in het

- geding dreigt te komen (aantallen deelnemers, weersomstandigheden, gesteldheid ondergrond, verkeersveiligheid parcours);
2. Van een aantal bonden is informatie ontvangen (per e-mail meegezonden);
 3. Verenigingen worden via nieuwsbrieven en internet geïnformeerd over zaken die betrekking hebben op het organiseren van evenementen;
 4. Een ambulance aanwezig hebben bij een evenement wordt als een probleem ervaren;
 5. Aanvullende informatie is altijd welkom.

Suggesties voor de checklist:

1. Toevoegen onder **Is de wet & regelgeving bekend betreffende de organisatie van het sportevenement?**:
 - Wat wordt bedoeld met een calamiteitenplan? Is het calamiteitenplan doorgesproken tussen verschillende hulpverleners;
 - Contact met weerdeskundige i.v.m. advies bij bijzondere weersomstandigheden en gevolgen daarvan voor veiligheid en gezondheid;
2. Toevoegen onder **Zijn de deelnemers voldoende voorgelicht over de risico's van het sportevenement?**:
3.
 - Hebben deelnemers informatie ontvangen over de wijze waarop tijdens het evenement hulp wordt verleend; krijgen ze informatie mee met telefoonnummer van hulpverlener/organisatie.
 - Ingeval er met routebeschrijvingen wordt gewerkt: staat daarop aangegeven waar op het parkoers rustposten zijn; waar hulp verleend kan worden? Staan er op de route ook markeringspunten/coördinaten waar de deelnemer naar kan verwijzen als hij contact heeft met een hulpverlener?
4. Toevoegen onder **Is de (medische) hulpverlening geregeld rond het sportevenement?**:
 - Afspraken over duur van de hulpverlening: tot laatste deelnemers binnen is;
 - Gedragsregels voor hulpverleners: zelf niet roken of alcohol gebruiken;Kopje toevoegen: Vrijwilligers:
 - Wat is de rol van vrijwilligers bij het evenement? Krijgen zij vooraf een instructie hoe te handelen bij ongevallen/calamiteiten?
 - Hebben vrijwilligers instructie gehad in gebruik van bijv AED?
 - Hebben vrijwilligers informatie over de bereikbaarheid (locatie/telefoonnummer) van hulpverleners?

Bijlage 2: advies BMA begeleiding sportevenementen door artsen

Report: An information resource for doctors providing medical care at sporting events
British Medical Association, Board of Science, januari 2009

De stappen die een arts die een evenement begeleidt, moet doorlopen volgens de British Medical Association vóór, tijdens en na het evenement:.

1. Krijg helder wat het niveau van vrijwaring/ schadeloosstelling is. Wordt dit verzorgd door de sportclub of het sportorgaan of door de organisatoren van het sportevenement? Soms zijn artsen al gevrijwaard van claims.
2. Contact opnemen met een adviesorgaan op het gebied van medische rechtshulp en advies bijvoorbeeld VvAA of KNMG arts & recht (in Groot-Brittannië bestaat de Medical Defence Organisation) om te bespreken en te regelen van voldoende professionele vrijwaring.
3. Spreek goed af met de organisatie/ sportclub in een vroeg stadium wat de exacte aard van de betreffende rol is en definieer wat de verantwoordelijkheden van de betreffende arts zijn tijdens het evenement.
4. Voer een gedegen geschreven risk assessment uit en stel vast, indien nodig, welk niveau van assistentie nodig is van andere artsen, verpleegkundigen of paramedici. Bij evenementen waar meer dan 2000 mensen verwacht worden moet een arts volledig op de hoogte zijn van de statutair vereiste groot incidentie plan en de rol die zij hierin kunnen spelen.
5. Contact onderhouden met hulpdiensten waar nodig en licht je in over de lokale services.
6. Krijg helder welke medische uitrusting/apparatuur wordt verstrekt en verzeker je er van dat de eigen medische apparatuur, net als de apparatuur beschikbaar gesteld op het evenement, voldoet aan de behoeften van de betreffende sport. Per sport bestaan wellicht andere medische behoeften.
7. Verzeker je ervan dat de medische uitrusting, ondersteuning en klinische protocollen verstrekt en gebruikt, voldoen aan de standaarden bepaald door het relevante professionele orgaan en /of sportorgaan.
8. Denk na over de invloeden op deelnemers en hun mogelijkheid om veilig te presteren (bijvoorbeeld extreme weersinvloeden) en waar mogelijk ben je bewust van medicatie genomen tijdens het evenement of medische condities van de deelnemer (astmatisch, diabeet)
9. Als de ondersteuningsfaciliteiten, uitrusting en hulpmiddelen onacceptabel zijn, moet de arts de organisator van het evenement inlichten en verzoeken het evenement uit te stellen totdat alles in orde en veilig is.
10. De locatie van de arts moet bekend zijn bij iedere andere hulpverlening (paramedici, ambulance personeel) en communicatie tussen de arts en andere medisch personeel is belangrijk. Afhankelijk van hun rol, moet de arts duidelijk te herkennen zijn door deelnemers, scheidsrechters en/of publiek.
11. Het kan handig zijn om de scheidsrechter te consulteren aangaande regelingen die getroffen moeten worden voor het stoppen van een evenement/ wedstrijd wanneer noodzakelijk.
12. Houd bij en registreer accuraat de incidenten, ongelukken en elke medisch geboden zorg.

Projectgroep VoorZorg Sportevenementen
Projectleiding Vereniging voor Sportgeneeskunde

Vereniging voor Sportgeneeskunde

Vereniging voor Sportgeneeskunde
Postbus 52
3720 AB Bilthoven

Tel: 030 225 22 90

www.sportgeneeskunde.com
vsg@sportgeneeskunde.com